

Peygamber Efendimizin gerek evlatlığının hanımıyla evlenmesi, gerek çok evliliği, gerekse Hz. Aişe annemizle dokuz yaşında evlenmesi; sanki Resulullah'a olan sevgimi azaltmış gibi, bana ne önerirsiniz?

Şunu hemen ifade edelim ki, İslam dinine düşman olan bazı garplı yazarlar, Hz. Peygamber'in (sav.) çok evlenmesini tenkit ederek ona insafsızca hücum etmektedirler. Resul-i Kibriya Efendimizin (sav.), dünyaya teşrifinden ahirete irtihal etmesine kadar geçirmiş olduğu altmış üç senelik ömrünün en ince noktaları bile kayıt altına alınmıştır. Bu bakımdan onun (sav.) çok evlenmesinin sebep ve hikmetleri de gizli kalmamıştır.

Tarihin hiçbir devrinde, hiçbir peygamberin şeriatında çok evlilik yasaklanmamıştır. Çok evlilik meselesi Resûl-i Ekrem (sav.) Efendimizden önce asırlarca Şark ve Garp'ta vuku bulan bir hadisedir. Hz. İbrahim, Hz. Yakub, Hz. Musa, Hz. Davud ve Hz. Süleyman gibi peygamberlerin de birden fazla evlilik yaptıkları tefsirlerde yazılmaktadır. Bu bakımdan çok evlilik meselesi Peygamber Efendimiz (sav.) ile meydana çıkmış yeni bir hadise değildir. İslam dini nikâhı birden dörde çıkarmamış, bilakis çok evliliği dörde indirmek suretiyle onu sınırlandırmıştır.

“Yanlış mukaddimelerle doğru neticeye ulaşılmayacağı” bilinen bir hakikattir. Allah Resulünün (sav.) çok evlenme meselesi üzerinde konuşulurken, öncelikle bu asrın ve bilhassa Garp kültürünün yanlış kadın telakkisinden uzak olarak, konuyu İslam'a ve onun kadın hakkındaki temel hükümlerine göre değerlendirmek gerekir.

Kadına sadece şehvet aracı olarak bakanlar, evliliğin ve aile hayatının hakiki mahiyetini anlayamazlar. Allah Resûlü'nün (sav.) çok evlenme meselesini İslam'a ve onun kadın hakkındaki temel hükümlerine göre değerlendirmek gerekir.

Ruhları bedenlerine, akılları nefislerine, ulvi latifeleri şehvetlerine mağlup olan kişilerin kadın sevgileri ölçü alınarak o mukaddes zatların çok evliliklerine nazar edildiğinde yanlış ve edeb dışı hükümlere varılır. Bediüzzaman Hazretleri Peygamber Efendimiz'in (sav.) çok evlenmesinin bir hikmetini şöyle ifade eder:

“O hikmetlerden birisi şudur ki: Zat-ı Risâletin akvâli gibi, ef'al ve ahvâli ve etvar ve harekâtı dahi menâbi-i din ve şeriattır ve ahkâmın me hazlarıdır. Şikk-ı zâhirîsine sahabeler hamele oldukları gibi, hususi dairesindeki mahfî ahvâlâtından tezahür eden esrar-ı din ve ahkâm-ı şeriatın hameleleri ve râvileri de ezvâc-ı tâhirattır ve bilfiil o vazifeyi ifa etmişlerdir. Esrar ve ahkâm-ı dinin hemen yarısı, belki onlardan geliyor. Demek bu azîm vazifeye, birçok ve meşrebçe muhtelif ezvâc-ı tâhirat lâzımdır.”(1)

Malumdur ki, büyük zatların huzurunda bulunmak insana çok ağır gelir ve onu sıkır. Resulullah Efendimiz (sav.) her an gafletsiz olarak Cenab-ı Hakk'ın huzurunda idi. Bir an bile gaflete düşmemiştir. Bu bakımdan o, daima huzur ateşi ile yanıyordu. Bu ateşe dayanmak kolay değildi. Nitekim Hz. Peygamber (sav.) arasına Hz. Aişe validemizin dizine vurarak şöyle derdi: **“Susma ya Aişe konuş, yanıyorum.”** Bu bakımdan Allah Resûlünün her bir zevcesi, onu rahatlatmak ve huzur ateşini biraz hafifletmek için âdeta birer itfaiye vazifesi görmekte ve gaflet serinliğine vesile olmakta idiler.

Ümmü Seleme validemizin Hz. Osman (ra) gibi bir halifeye yapmış olduğu nasihatler çok meşhurdur. Demek ki, ezvac-ı tahiratın çok mühim ve ulvi vazifeleri vardır. Kıyamete kadar payidar olacak bir dinin bazı meselelerini anlamak ve anlatmak vazifesi onlara verilmiştir. Nitekim Hz. Peygamber (sav.) kadın halleriyle alakalı sual soran hanımları, kendi zevcelerine gönderirdi. Elbette ki, böyle ulvi bir vazifeyi tek bir hanımın yapması mümkün değildir. Bu kudsi ve geniş meseleleri idrak edip, muhafaza etmek için ayrı ayrı istidat ve fitratta olan müteaddit zevceye ihtiyaç vardır. Resûl-i Kibriya'nın aile hayatına ait hallerinin ve sözlerinin muhafaza edilip diğer mümine kadınlara talim edilmesi en büyük bir vazifedir.

Şüphe yok ki, **Resul-i Ekrem Efendimizin (sav.) çok evlenmeleri de onun ayrı bir siyaseti idi.** Burada asıl maksat evlendiği hanımların kabilesini dost edinmek, zengin olanların servetiyle İslam'a hizmet etmek ve korunmaya muhtaç olanları da muhafaza altına alıp onların maiyetlerini temin etmektir. Zaten bu hanımların birçoğu Allah Resûlüne eş olma şerefine nail olmak için kendi arzu ve istekleri ile onunla evlenmişlerdir. Mesela, Esmâ isminde şerefli bir hanım Peygamber Efendimiz'in (sav.) kendisini nikâhı altına alacağını duyunca fevkalade mesrur olmuş ve sevincinden vefat etmiştir. Evet, bütün hanımların ona karşı teveccühü hep bu şekilde idi.

Resul-i Ekrem Efendimizin (sav.) her hareketinde ve her sözünde birçok hikmet olduğu gibi, onun çok evlenmesinde de nice derin manalar, yüzlerce belki binlerce hikmetler vardır. Gönüller Sultanı ve Zât-ı Âli-i Nebevi (sav.) -hâşâ- beşerî zafiyetinden dolayı evlenmemiştir. O bunlardan müberradır. Zira, dost ve düşmanın ittifakiyle sabittir ki, Hz. Muhammed (sav.) gençliğinden beri iffet, nezahet ve ismet timsali olarak yaşamıştı. Onun eminliği ve güzel ahlakı bütün Arap kabilelerini kendisine meftun etmişti. O hiçbir kimse ile mukayese edilmeyecek derecede edeb ve hayâ timsali idi.

Allah Resûlü (sav.) yirmi beş yaşına kadar bekâr kalmış, kendisinden on beş yaş büyük ve dul olan Hz. Hatice (ra) validemizle evlenmiştir. Böyle olmasaydı yirmi beş yaşına kadar bekâr durmaz, kırk yaşındaki dul ve yaşlı bir kadınla evlenmez ve yirmi beş sene onunla beraber kalmazdı. Peygamber Efendimizin (sav.) çok evlilik yapması bu yaştan sonra olmuştur. Yapmış olduğu bu evliliklerinde Hz. Aişe (ra) ve

Mâriya (ra) validelerimizden başka bütün hanımları dul idi. Halbuki Arapların en şerefli kabilelerine mensup birçok kız onunla evlenmek ve ona eş olmak arzusunda oldukları halde, onun dul ve yaşlı hanımları tercih etmesi en büyük bir âlicenaplık ve hamiyetperverlik değil de nedir? Her kudret ve imkân elinde bulunan Allah Resûlü, *-hâşâ yüz bin defa hâşâ-*, nefsani arzularının peşinde koşan bir kişi olsaydı, acaba o dul kadınlarla evlenip onlarla ömür geçirir miydi?

Bediüzzaman Hazretleri şöyle buyurur;

“Evet, on beş yaşından kırk yaşına kadar, hararet-i gariziyenin galeyanı hengâmında ve hevesat-ı nefsaniyenin iltihabı zamanında, dost ve düşmanın ittifakıyla kemal-i iffet ve tamam-ı ismetle Haticetü'l-Kübrâ (r.a.) gibi ihtiyarca bir tek kadınla iktifa ve kanaat eden bir zatın, kırktan sonra, yani hararet-i gariziye tevakkufu hengâmında ve hevesât-ı nefsâniyenin sükûneti zamanında kesret-i izdivaç ve tezevvücatı, bizzarure ve bilbedahe, nefsani olmadığını ve başka ehemmiyetli hikmetlere müstenit olduğunu, zerre kadar insafı olana ispat eder bir hüccettir.”(2)

Hazret-i Ebubekir ve Hz. Ömer'in İslam'a yaptıkları büyük hizmetlere bir mükafat olarak onların kızları ile evlenmekle, onları iki cihan serverine kayınpeder olma lütfuna kavuşturmuş, kızlarını da bütün mü'minlerin annesi olma şerefine nail etmiştir.

Yukarıda sadece birkaçına temas ettiğimiz binlerce hikmetlerden dolayı Cenab-ı Hak, Peygamber Efendimizin (sav.) çok evlilik yapmasına izin vermiş, bu ağır yüke tahammül edebilmesi için de âlemlere rahmet olarak yarattığı sevgili habibinin kalbine hanımlarına karşı hususi bir şefkat, merhamet ve muhabbet yerleştirmiştir.

Resul-i Zîşan Efendimiz (sav.) aile hayatında da gayet refik ve şefik idi. Bilhassa ümmü'l-mü'minin olan Hz. Hatice (ra) validemizle fevkalade bir nezahet ve itidal ile geçen o saadetli günleri öyle rakik idi ki, şairleri hayrette bırakırdı.

Yukarıda izah edildiği gibi Peygamber Efendimiz (sav.) birçok hikmete binaen birçok evlilik yapmış ve şu ayet nazil olduktan sonra daha evlenmemiştir:

“Bundan başka kadınlar sana helal olmaz. Bunları başka eşlerle değiştirmek de olmaz. İsterse güzellikleri hoşuna gitsin. Ancak sahip olduğun cariye başka. Allah her şeyi görüp gözetendir.” (Ahzab, 33/52)

Nur Küliyatından Mesnevî-i Nuriyede Peygamberimiz (sav.) hakkına nazara verilen çok ince ve derin bir hakikatı dikkatinize sunmak istiyorum:

“Tavus kuşu gibi pek güzel bir kuş, yumurtadan çıkar, tekâmül eder, semalarda tayarana başlar. Âfâk-ı âlemde şöhret kazandıktan sonra, yerde kalan yumurtasının kabuğu içerisinde o kuşun güzelliğini, kemalatını, terakkiyatını arayıp bulmak isteyen adamın ahmak olduğunda şüphe yoktur. Binaenaleyh tarihlerin naklettikleri Peygamberimizin (asm) bidayet-i hayatına maddî, sathî, surî bir nazar ile bakan bir adam şahsiyet-i maneviyesini idrak edemez ve derece-i kıymetine vâsıl olamaz. Ancak bidayet-i hayatına ve levazım-ı beşeriyetine ve ahval-i zahiriyesine ince bir kışır, nazik bir kabuk nazarıyla bakılmalıdır ki, o kışır içerisinde, iki âlemin güneşi ve tûbâ gibi şecere-i Muhammediye (asm) çıkmıştır. Ve feyz-i İlahî ile sulanmış ve fazl-ı Rabbanî ile tekâmül etmiştir. Binaenaleyh Nebiyy-i Zîşan'ın (asm) mebde-i hayatına ait ahval-i suriyesinden zaîf bir şey işitildiği zaman üstünde durmamalı; derhal başını kaldırıp etraf-ı âleme neşrettiği nurlara bakmalı.”(3)

Üstad Hazretlerinin bu ifadelerinde, Hz. Peygamber'in (sav.) çok evliliği ve diğer beşerî halleri kabuğa teşbih edilmiş ve onun hakiki kemalinin anlaşılması için bu beşerî hallere değil, havada tayeran eden tavusa, yani onun mi'racı yükselmesine, Allah'ın yanındaki itibar ve derecesine, bütün esma-i ilahiyeye en âzam derecede mazhar olmasına, Şark ve Garb'ı heyecana getirerek kısa zamanda İslâm dinini dünyanın başına geçirmesine, hâsılı şahsiyet-i manevisine bakılması tavsiye edilmiştir.

Asr-ı Saadette de İslâm'ın tesisine vesile olan savaşlarda birçok sahabe şehid olmuş, hanımları dul ve çocukları yetim kalmıştı. Dul kalan hanımları ve çocuklarını himaye etmek ve onların maişetlerini temin etmek zaruri idi. Bu bakımdan İslâm dininin dörde kadar evliliğe izin vermesi büyük bir rahmet olmuş, bazı sahabeler iki, üç veya dört kadınla evlenerek hem Müslüman nüfusun azalma tehlikesinin önüne geçmişler, hem de o dul ve kimsesiz kalan kadınları himaye etmişlerdir. Allah Resûlünün de bazı evlilikleri bu mânadadır. Hz. Peygamber, evlendiği o dul hanımların sadece zarurî ihtiyaçlarını değil, onların iffet ve haysiyetlerini de düşünmüş, onları sefaletle düçar olmaktan kurtarmıştır.

Resul-i Ekrem Efendimizin (sav.) Hz. Zeynep (ra) ile evlenmesine gelince:

Resulullah Efendimiz (sav.)'in en çok tenkit edilen evliliklerinden birisi, Zeynep Binti Cahş validemizle olan evliliğidir. Hz. Zeynep Binti Cahş validemiz Peygamber Efendimizin halasının kızı idi. Şerefli bir kabileye mensup olan Zeynep validemiz, son derece maharetli, vakarlı ve yüksek ahlâk sahibi idi. Ailesi ile birlikte İslâmiyet'i ilk

kabul edenlerdendi.

Zeyd bin Harise ise, Yemen’li olup Kudaa kabilesine mensuptur. Miladî 594 yılında dünyaya gelmiştir. Zeyd, annesi ile beraber akrabalarını ziyarete giderken, bir kabilenin baskısı sonrası esir alınmış ve Mekke’de Sûk-ı Ukâz denilen panayırında satılığa çıkarılmıştı. Zeyd, Hakim ibn-i Hizan tarafından sekiz yaşında iken dört yüz dirheme köle olarak satın alınmıştı. Hakim onu teyzesi olan Hatice validemize hediye etmiş, Hatice validemiz Zeyd’i Peygamber Efendimiz’e (sav.) hediye etmişti. Hz. Peygamber Zeyd’i azad edip evlatlık edindi. Bundan sonra Zeyd **“Muhammed’in oğlu”** olma şeref ve unvanı ile tanındı. Zeyd, Haticetü’l- Kübrâ ve Hz. Ali’den (r.a) sonra İslâmiyet’i kabul eden üçüncü kişidir.

Habib-i Kibriya Efendimiz birgün Zeyd’in elinden tutarak Kâbe’nin yanına gelmiş ve şöyle seslenmişti: **“Siz şahit olunuz ki, Zeyd benim oğlumdur. Ben ona, O da bana varistir.”**

Bu hâdiseler olduğunda henüz İslâmiyet gelmemişti. İşte Zeyd, Peygamber Efendimiz’in (sav.) bu iltifatına mazhar olmuş en talihli, en bahtiyar ve şerefli bir kişidir.

Hz. Ebu Bekir, Hz. Ömer, Ebu Ubeyde, Cafer-i Sadık ve Abdullah ibn-i Revaha gibi sahabenin önde gelen zatlar onun kumandası altında bir nefer gibi sefere çıkmışlardır. Bu cihetten bakılınca sahabelerin en ileri gelenlerinden şecaat timsali olduğu açıkça anlaşılır.

Peygamber Efendimiz (sav.) şöyle buyurur:

“Bana insanlar arasında en sevimli olan kişi, benim ve Allah’ ın ihsanına mazhar olan kişidir. Bu zât Zeyd’dir.”

Hicretten sonra Peygamber Efendimiz’in katıldığı sekiz seferde komutan olarak vazife yaptı ve komutan olarak katıldığı Mûte muharebesinde elli beş yaşında iken şehadet mertebesine yükseldi.

Peygamber Efendimiz (sav.) bir gün halasına: **“Artık Zeyneb’in evlenme çağı geldi onu evlendirelim.”** dedi. Zeyneb’in annesi ve kardeşi Abdullah Resul-i Ekrem’in Zeyneb’i kendisine nikâhlayacağı düşüncesiyle: “Siz nasıl münasip görürseniz öyle yapalım. Emir ve tensib sizindir.” diyerek memnuniyetlerini ifade ettiler. Peygamber Efendimiz Zeyneb’i Zeyd ile evlendireceğini ifade edince onların yüzündeki o sürur bir anda hüznü inkılab etti. Kendileri Hâşimî ve Esedî olmaları itibari ile Mekke’nin en ileri eşrafından idiler. Zeyd ise kölelikten azad edilmiş birisiydi. Onu kendilerine küfüv görmediklerinden bu tekliften memnun kalmadılar ve meseleye tereddütle yaklaştılar. Peygamber Efendimiz onlara şu ayeti okudu:

“Bununla beraber Allah ve Resulü bir işe hükmettiği zaman, gerek mümin bir erkek ve gerekse mümin bir kadın için, o işlerinde başka

bir tercih hakkı yoktur. Her kim de Allah ve Resulüne isyan ederse açık bir sapıklık etmiş olur.” (Ahzab, 33/36)

Onlar da bu emr-i ilahiye karşı boyun eğdiler ve Resul-i Ekrem'in (sav.) teklifine razı oldular. Zeynep ise bu durumdan pek hoşnud olmayarak Zeyd'e zevce olmayı kabul etti.

Hz. Peygamber (sav.) bu evlilikle hakiki şerefın nesepte değil, takvada olduğunu ve insanların neseplerinden dolayı birbirlerine karşı gururlanmalarının pek mânasız olduğunu en güzel bir şekilde ortaya koymuştur. Ayrıca Zeyneb'i de kölesi Zeyd ile evlendirmekle nesebinden dolayı gururlanmaktan korumuştur. Ancak, Zeyneb ile Zeyd bu evlilikte mes'ud olamadılar ve aralarında geçimsizlik başladı. Zeyd aralarındaki bu durumu Peygamber Efendimize arz edip Zeynep'ten ayrılmak istediğini ifade etti. Peygamber Efendimiz (sav.) de kendisine şöyle buyurdu:

“Sen bir köle idin azâd ettim. Seni evladım olarak kabul ettim. Allah sana İslam nimetini in'am etti. Zeynep'le nikâhınızı ben kıydım. Allah'tan kork ve sakın onu boşayacağım deme.”

Bundan da anlaşıldığı gibi Hz. Peygamber onların ayrılmasını istemiyordu. Ancak aralarındaki geçimsizlik onların boşanmasına sebep olmuş ve bundan dolayı Allah Resulü fevkalade müteessir olmuştu. Çünkü bu izdivacı tasavvur edip nikâhı kıyan kendisi idi.

Zeyd'in Zeynep validemizden boşanması onun aleyhine değil, lehine olmuştur. Çünkü bu hâdiseden dolayı Kur'an-ı Kerim'de ismi açıkça zikredilen tek sahâbi Hz. Zeyd'dir. Bundan daha büyük bir şeref ve itibar olabilir mi?

Baba evine dönen Zeyneb, bazı kimseler tarafından bir köle ile geçinemeyen geçimsiz ve hırçın bir kadın olarak ayıplanmakta idi. Böyle bir hanım ile evlenmeyi kimse kabul etmezdi. Zira hilkaten yüksek bir ahlak sahibi olan Zeyd ile geçinememişti. Ümmetine karşı son derece şefkat ve merhamet dolu olan Allah Resûlü (sav.) Zeyneb'in izzet ve haysiyetini muhafaza etmek adına onu da nikâhı altına almak istiyordu. Çünkü Zeyneb kendisinin yakın bir akrabası idi ve onun Zeyd ile evlenmesini de o istemişti. Hafsa validemiz gibi sert mizaçlı olan birini nikâhı altına alan Peygamber Efendimiz (sav.), onu bu şereften mahrum edemezdi. Ancak asırlardan beri devam eden **“evlatlığın boşadığı hanımla evlenmeme”** ananesinden dolayı, insanların ayıplamasından endişe duyuyordu. Bu husus bir ayette şöyle ifade buyrulur:

“Hem hatırla o vakti ki, o kendisine Allah'ın nimet verdiği ve senin de ikramda bulunduğun kimseye: 'Hanımını kendine sıkı tut ve Allah'tan kork.' diyordun da nefsinde Allah'ın açacağı şeyi

gizliyordun. İnsanlardan çekiniyordun. Halbuki Allah kendisinden çekinmene daha lâyıktır. Buna rağmen Zeyd (kendisini fazilet cihetiyle ona koca olarak denk görmediğinden) ondan ihtiyacı (olan boşamasını) yerine getirince, onu sana (biz) nikahladık; ta ki, kendi (zevce) lerinden alaka(larını) kestikleri zaman evlatlıklarının zevceleri (ile evlenmeleri) (hususu)nda mü'minlere bir zorluk olmasın Ve Allah'ın emri (böylece) yerine getirilmiş olsun." (Ahzab, 33/37)

Ayet-i kerimede geçen "nefsinde Allah'ın açacağı şeyi gizliyordun" ifadesinde gizlenen şeyi Beyzavî şöyle açıklıyor: **"Resul-i Ekrem (sav.)'in içinde gizlediği şey, Zeynep validemizin (r.anha) kendisine zevce olacağını vahye dayanarak önceden bilmesidir."** (Beyzavî, c. 2, s.247)

Peygamber Efendimiz (sav.), Zeyd'in Mûte savaşında şehit olmasından sonra Zeynep validemizle evlenmiştir. Böylece, Allah'ın emri yerine getirilmiş ve asırlardan beri devam eden yanlış bir gelenek ortadan kaldırılmış oldu. Bu evlilik de Hz. Peygamber'in yüksek şanına layık bir harekettir ve O'nun hayatında hususi ve mühim bir vakiadır. Kaldı ki bu nikâhı kıyan Cenab-ı Hak'tır. O'nun kıydığı bu nikâh hakkında söz söylemek kimin haddine düşer.

Bediüzzaman Hazretleri, Peygamber Efendimiz'in (sav.) Zeynep validemizle evlenmesinin hikmetini şöyle ifade eder:

"Hazret-i Peygamber Aleyhissalâtü Vesselâmın Zeyneb'i tezevvücünü, eski zaman münafıkları gibi yeni zamanın ehl-i dalâleti dahi medar-ı tenkit buluyorlar; nefsanî, şehvânî telâkki ediyorlar" diyorsunuz."

Elcevap: Yüz bin defa hâşâ ve kellâ! O dâmen-i muallâya şöyle pest şübehâtın eli yetişmez. (...)

"مَا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِنْ رِجَالِكُمْ وَلَكِنْ رَسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ" [Muhammed, erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir; o Allah'ın Resulüdür ve peygamberlerin sonuncusudur." (Ahzab, 33/40)] **ayetine dair şöyle yazılmış ki:**

İnsanların tabakatına göre birtek âyet, müteaddit vücutlarla, herbir tabakanın fehmine göre bir mânâ ifade ediyor. Bir tabakanın şu âyetten hisse-i fehmi şudur ki: Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâmın hizmetkârı veya "Oğlum" hitabına mazhar olan Zeyd (r.a.), rivayet-i sahiha ile itirafına binaen, izzetli zevcesini kendine mânen küfüv bulmadığı için tatlik etmiş. Yani, Hazret-i Zeyneb, başka yüksek bir ahlâkta yaratılmış ve bir peygambere zevce olacak

fitratta olduğunu, Zeyd ferâsetle hissetmiş. Ve kendisini ona zevc olacak fitratta kendine küfüv bulmadığından, mânevî imtizaçsızlığa sebebiyet verdiği için tatlik etmiştir. Allah'ın emriyle Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm almış. Yani, **'Biz onu sana nikâhladık.'** (*Ahzâp, 33/37*) işaretiyle, o nikâh bir akd-i semâvî olduğuna delâletiyle, harikulâde ve örf ve muâmelât-ı zâhiriye fevkinde, sırf kaderin hükmüyledir ki, Resul-i Ekrem Aleyhissalâtü Vesselâm o hükm-ü kadere inkıyad göstermiştir ve mecbur olmuştur; nefis arzusuyla değildir. "

"Peygamber, rahmet-i İlâhiye hesabıyla size şefkat eder, pederâne muamele eder. Ve risalet namına siz onun evlâdı gibisiniz. Fakat şahsiyet-i insaniye itibarıyla pederiniz değildir ki, sizden zevce alması münasip düşmesin. Ve sizlere 'Oğlum' dese, ahkâm-ı şeriat itibarıyla siz onun evlâdı olamazsınız."(4)

Dipnotlar:

- 1) bk. [Mektubat, Yedinci Mektup.](#)
- 2) bk. [age.](#)
- 3) bk. [Mesnevi-i Nuriye, Hubab.](#)
- 4) bk. [Mektubat, Yedinci Mektup.](#)